

Josep MARIA SANS I TRAVÉ

RAIMON NOGUERA i GUZMÁN (1897-1990)

Nota necrològica

A l'edat de noranta-tres anys, després d'una existència de gran activitat cultural, ens ha deixat el Notari Raimon Noguera, fundador i primer President de la fundació que porta el seu nom, bona part de les obres de la qual han estat ressenyades en diversos números d'aquesta revista. Raimon Noguera ha estat un home d'extraordinària personalitat intel·lectual i cívica. Són ben conegudes les seves activitats a favor d'institucions culturals barcelonines i catalanes, algunes de les quals són avui una realitat gràcies també a la bona gestió d'aquest patrici que sabé trobar solucions adequades en moments difícils per a la cultura del nostre país. Només cal recordar la intervenció de Raimon Noguera en la creació del Museu Picasso, o en les Fundacions Pau Casals i Joan Miró. La seva perícia jurídica, la seva capacitat de diàleg i la seva disponibilitat han estat elements sovint determinants per al reeiximent de projectes culturals. Si aquests aspectes de la personalitat de Raimon Noguera són ben coneguts —els mitjans de comunicació els han enregistrat diverses vegades, sigui amb motiu d'homenatges que li han retut el Col·legi de Notaris, l'Ajuntament de Barcelona o la Generalitat de Catalunya que recentment li concedí la Medalla d'Or per la seva tasca cultural— no passa així pel que fa a la seva activitat de producció intel·lectual. El fet que Raimon Noguera se'l pugui considerar com a integrant del grup d'intel·lectuals de la *cultura de la paraula*, és a dir, dels participants en els cenacles literaris, en les converses de l'Ateneu, en les penyes d'artistes i lletraferits, no implica, per altra banda, que hagués descurat la producció escrita ni les activitats organitzatives. Per contra, aquestes darreres activitats Raimon Noguera les va desenvolupar gairebé al llarg de tota la seva vida, fins al darrer moment. En aquest sentit, hom podria destacar tres grans apartats de la personalitat del notari barceloní, que representen una aportació molt destacable: l'organitzador, l'investigador i el promotor i impulsor d'estudis i treballs.

Una de les principals preocupacions del notari Noguera se cenyí en l'organització dels arxius de protocols, conscient de la seva importància com a fonts històriques que permetien ser susceptibles d'interpretació a través de moltes disciplines i especialitats. Per a ell, cap altre document

com el notarial donava més possibilitats d'anàlisi per a l'historiador. L'estudiós de l'art, de la llengua, de la societat, de les institucions, de l'economia, de les mentalitats, de l'evolució jurídica i del dret podia trobar en el document notarial elements bàsics per als seus estudis i treballs. Ho tenia ben clar quan l'any 1950 escrivia: «I és que la història moderna ha deixat de ser la narració de batalles i la crònica de les dinasties regnants. Avui dirigeix la seva atenció vers els problemes econòmics, jurídics, geogràfics i culturals que configuren la vida íntima, i per consegüent, veritablement autèntica, dels nostres avantpassats. Interessa estudiar avui el procés d'elaboració de les obres artístiques, la descripció de finques i territoris que apareixen en els contractes, la indumentària i l'eixovar relacionats en cartes i inventaris, els primers balboteigs i successiu desenvolupament de la indústria i de les relacions comercials, els moviments de preus, l'estimació de la moneda, les condicions personals dels atorgants, la manera com eren entesos i evolucionaven els drets i obligacions i, en general, totes i cada una de les dades, declaracions i estipulacions contingudes en els documents per tal d'arribar a conèixer els costums i manera de sentir i viure d'aquells que ens han precedit; i aquesta informació tan completa, que només es pot trobar en els documents, notes i protocols notarials, ja no és considerada «petita història», tal com displicentment fou anomenada: avui es considera que és veritable i «gran història», que s'endinsa en les realitats vitals dels individus i en el conjunt de les manifestacions quotidianes, que són la mostra més sensible d'una civilització en marxa, activa, diversa en la complexitat dels seus matisos, la gran història, en definitiva, de la vida i de l'evolució dels pobles.» (*Organización y funciones de los archivos de protocolos*, pàgs. 393-394).

Aquesta consciència, doncs, del valor permanent del document redactat pel notari el portà molt aviat a intervenir en l'organització de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. És cert que la creació d'aquest important arxiu notarial es deu a les accions reeixides dels notaris barcelonins de finals del segle passat, però fou Raimon Noguera qui li donà el gran impuls organitzatiu i qui propicià la seva obertura al públic investigador. El contacte de Raimon Noguera amb aquest arxiu arrenca de fet de l'any 1935, data en què s'integrà en el Col·legi de Notaris de Barcelona. L'any següent, essent secretari d'aquesta corporació, en ple període revolucionari, hagué de defensar la integritat de l'arxiu davant la intemperància d'un grup d'exaltats que volien incendiar els protocols perquè els consideraven com el testimoni escrit més feaent de l'explotació de la classe proletària.

Acabada la passada guerra civil, Raimon Noguera, amb la normalització de la vida corporativa del Col·legi, en la qual tingué sempre una especial influència i dedicació, assumí la responsabilitat encomanada per la Junta d'organitzar la part de l'arxiu històric. Inicialment intentà cercar el suport per a aquest projecte dels tècnics de l'Arxiu Reial de Barcelona, anomenat també Arxiu de la Corona d'Aragó. El seu director d'aleshores, senyor Ernest-J. Martínez i Ferrando, atesa la precarietat de mitjans humans que patia aquesta institució, no li pogué oferir l'ajut que li demanava tot indicant-li, però, persones que podrien col·laborar en la tasca que s'havia fixat Raimon Noguera. Amb l'ajut de Marina Mitjà i especialment de Josep Maria Madurell i Marimon s'iniciaren els treballs d'organització dels protocols barcelonins. En un primer moment calgué classificar i ordenar els gairebé vint mil volums de registres centenaris, per procedir després a la seva inventariació. Raimon Noguera dirigia tota aquesta tasca i setmanalment es reunia amb els seus col·laboradors per fer un seguiment continuat dels treballs que es realitzaven.

Per tal de sensibilitzar els directius del Col·legi de la tasca ingent que s'estava duent a terme, a mida que s'acabava una part de la catalogació, en publicava un resum a la revista «La Notaría» amb el propòsit que els col·legiats coneguessin la importància del fons documental que custodiava l'arxiu. L'any 1944 aquesta revista recollia ja el fruit de l'esforç i constància de Josep Maria Madurell i Marimon enregistrant un resum de les fitxes catalogràfiques dels protocols, que havien de culminar amb la publicació de l'*Índice Cronológico-alfabético*, el primer volum del qual, corresponent als notaris barcelonins dels segles XIII, XIV, XV i XVI, sortiria a la llum l'any 1950, i al qual seguiren tres anys més tard el segon volum, que integrava els notaris del segle XVII, i el 1959, el darrer, que recollia els dels segles XVIII i XIX, a més d'Apèndixs i Escrivanies Especials i Foranes i el regest d'una part dels pergamins conservats i d'altra documentació integrada en la sèrie «Diversa».

L'any 1967 Raimon Noguera era nomenat Notari-Arxiver de l'Arxiu General de Protocols de Barcelona. D'entre els projectes que el nou responsable de l'arxiu portava, assumit precisament a través de l'organització de la seva secció històrica, cal destacar el de l'organització d'aquestes seccions dels arxius dels districtes notariais. Raimon Noguera era conscient de la situació pèssima, en general, en què es trobaven aquests tipus d'arxius. La Llei de 1931 de la República havia intentat posar ordre en els arxius de protocols creant les seccions històriques i manant la concentració dels protocols centenaris en els arxius provincials. Aquesta normati-

va, però, s'aplicava amb molta lentitud perquè, amb la penúria econòmica de la postguerra, l'Estat no tenia prou disponibilitat financera per a organitzar ràpidament els arxius provincials, de manera que a Catalunya el de Tarragona no fou creat fins al 1944, i els de Girona i Lleida al 1952. Calia cercar una solució diferent i més eficaç per als arxius notariais catalans, i aquesta solució passava per legalitzar l'experiència positiva que en aquest sentit havia dut a terme la Generalitat republicana amb els arxius de Cervera i Arenys de Mar. En efecte, mitjançant convenis de col·laboració entre el municipi, el Col·legi de Notaris i la Generalitat s'havien creat uns centres arxivístics que integraven la documentació municipal i la notarial que, sota la supervisió d'un Patronat amb participació de les tres esmentades institucions, era regida per un tècnic i posada a l'abast del investigador i estudiosos. Raimon Noguera havia pensat en un model semblant per als arxius dels districtes notariais de Catalunya, propiciant la redacció de la normativa que enregistra el Decret interministerial de 9 de març de 1945. De fet aquesta reglamentació, en el reeiximent de la qual col·laborà especialment el notari barceloní Josep Maria de Porciolles, aleshores Director General dels Registres i del Notariat, venia a representar l'acceptació de la realitat catalana, possibilitant la creació d'arxius comarcals, al mateix temps que perfilava i mitigava la rigidesa de la Llei de 1931. «Implanta —diu el seu preàmbul— un règimen de flexibilidad que, si de una parte conserva la organización actual de los archivos convenientemente instalados e impulsa la creación y mejora de otros, adopta, por otro lado, las medidas pertinentes para llevar en breve término a una adecuada instalación de todos los archivos históricos, sin otro móvil que el muy fundado y ferviente anhelo de convertirlos en asequibles y fecundos centros de investigación». I més endavant, en el seu article novè, feia referència específica als arxius comarcals com a institucions adients per a conservar aquest tipus de documentació notarial: «Cuando existan o se creen en lo sucesivo Archivos Históricos comarcales o locales, el Patronato podrá acordar que las Secciones Históricas de Protocolos a que se refiere este artículo pasen a integrar una Sección de aquellos». L'inspirador i redactor, així mateix, de bona part del text d'aquest Decret, és a dir, Raimon Noguera, deuria tenir ben present en fixar aquesta normativa els casos dels arxius d'Arenys de Mar i de Cervera.

La seva experiència en l'organització de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, així com en d'altres arxius de districte, el portaria a presentar públicament un projecte d'actuació sobre aquest tipus d'arxius. Aprofità el Segon Congrés Internacional del Notariat Llatí, celebrat

a Madrid el mes d'octubre de 1950, per a oferir a tots els col·legues assistents la seva proposta, que feia partir precisament de la recomanació que l'anterior Congrés, celebrat l'any 1948 a Buenos Aires, havia adoptat per unanimitat a instàncies de la Comissió de Cultura i que fou defensada per la Delegació de Cuba (*Organización y funciones de los archivos notariales en Segundo Congreso Internacional (Madrid, octubre-1950)* Unión Internacional del Notariado Latino, Tomo II. Trabajos, Madrid, s.a., pàgs. 381-395). «El Congreso recomienda —deia l'esmentat acord— que en los países en el mismo representados se promueva la adopción de medidas oficiales que atiendan a asegurar la conservación y a facilitar el uso de los registros y archivos notariales que, por razón del largo tiempo transcurrido desde las fechas de sus respectivos documentos, tienen carácter eminentemente histórico».

La proposta que Noguera hi presentà contenia quatre punts ben concrets: primer, propugnava la creació d'arxius històric-notarials autònoms o bé com a seccions especials dels Notarials; segon, promovia l'organització i millora dels arxius ja existents, els quals haurien de concentrar la documentació notarial dispersa, fos en poder dels mateixos notaris, o d'altres entitats o persones; tercer, propiciava la formació d'inventaris i índexs per tal d'afavorir la investigació; i quart, atesa la importància d'aquests arxius per a la recerca històrica global, proposava la publicació sistemàtica de documents i d'estudis basats en la documentació existent en aquests arxius. No deixa de ser encoratjador i satisfactori pels qui tenim l'honor de participar en el projecte de la seva Fundació de constatar que aquesta segueix unes línies d'actuació que fa ja més de quaranta anys havia propugnat el seu fundador. El mirall de Noguera se cenyia en la tasca que en aquest sentit havien realitzat a França pel que fa als estudis sobre fonts notarials i especialment a Itàlia quant a la publicació de sèries de documents.

Raimon Noguera era conscient, però, que el seu projecte exigia la suma de moltes col·laboracions, i particularment dels mateixos notaris, que no podien ser aliens al gran patrimoni documental i històric que en l'exercici de la seva professió havien anat creant. Aquests, per altra banda, eren absolutament necessaris per a entendre el procés i el mateix sentit de moltes fòrmules que al llarg del temps havien evolucionat, perquè només ells poden «intuir los verdaderos propósitos que pueden ser deducidos del conjunto de declaraciones y estipulaciones, que, antes como ahora, quedan muchas veces encubiertos tras la apariencia de figuras jurídicas más o menos adecuadas para darles estado legal». D'una manera

gairebé entusiasta propugnava també en els anys cinquanta la interdisciplinarietat en la recerca basada en la documentació notarial. «Es necesario —deía— coordinar los esfuerzos dispersos de los distintos especialistas, que cada uno de ellos enfoque y estudie los problemas desde el particular punto de vista que le señale su vocación y particular competencia, a fin de conseguir reunir los materiales y elementos necesarios para construir entre todos la gran síntesis que ha de constituir la verdadera historia jurídica y social de la humanidad».

Feia cinc anys que Raimon Noguera havia aconseguit l'aprovació del Decret de 2 de març de 1945. I en la seva intervenció en féu un elogiós record, remarcant els resultats que la seva aplicació havia ja donat en aquell moment a l'Estat espanyol, ja que, fruit dels nous plantejaments propiciats per aquella normativa era l'organització de diversos arxius notarians, com els de Madrid, Alava, Palencia, Pontevedra, València, Pamplona i Zaragoza, entre d'altres, però molt especialment, a Catalunya, on, a més de l'Arxiu del Col·legi, s'havien organitzat els comarcals de Cervera, Vilafranca del Penedès i Vic i el local d'Arenys de Mar.

Al llarg de tota la seva vida Raimon Noguera no cessà d'incidir en l'organització dels arxius de protocols. Recentment, quan la Generalitat de Catalunya preparava la diversa normativa relativa al patrimoni documental, la consulta del notari Noguera era obligada, obtenint-se sempre la solució jurídica adequada als problemes que hom li plantejava.

Un segon aspecte a considerar de la personalitat del notari Noguera és el de la seva dedicació a la investigació que centrà especialment en la documentació notarial. Els seus primers treballs els publicaria en la revista «La Notaría», òrgan oficial del Col·legi de Notaris de Barcelona, tot just reempresa la publicació després de la pausa obligada de la Guerra Civil. Un dels primers fruits de la reorganització de l'Arxiu de Protocols de Barcelona fou precisament el treball titulat *La Compañía Mercantil en Barcelona durante los siglos XV y XVI* («La Notaría», any 78, Tercer Trimestre, 1944, pàgs. 236-293), que veuria la llum l'any 1944. En aquest treball, Noguera, a través de l'anàlisi de vint contractes de constitució de companyia —els documents de l'enregistrament dels quals els hi havia proporcionat Marina Mitjà, tècnica adscrita a l'arxiu— compresos entre els anys 1412 i 1597, realitza el primer estudi sobre aquesta temàtica a l'Estat espanyol de la postguerra. El motiu del treball era, per altra banda, donar a conèixer les possibilitats de recerca que oferien els protocols notarians, de manera que restés ben justificada culturalment l'acció reorganitzativa que en aquells moments s'havia engegat a l'arxiu «en be-

nefici dels estudis històrics i jurídics, finalitat única que es proposa amb el seu esforç d'obtenir el Col·legi Notarial de Barcelona». Al cap de cinc anys Raimon Noguera completava la segona part d'aquest treball amb un article titulat *Compañía mercantil y «commandas» del siglo XIV*, («Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos», vol 2, Barcelona, 1950, 314-324), on a través de l'anàlisi de nous documents conservats a l'arxiu de protocols confirmava els resultats als quals havia arribat André E. Sayous sobre la importància dels mètodes comercials utilitzats a Barcelona a l'època baix-medieval i que eren equiparables amb els d'altres poblacions comercials de la Mediterrània. D'aquests dos estudis de Noguera, en ocasió del IX Congrés Internacional del Notariat Llatí, la Junta de Degans dels Col·legis Notarials d'Espanya n'acordà la republicació en un sol volum i que portava com a títol *La Compañía Mercantil en Barcelona durante los siglos XV y XVI y las «commandas» del siglo XIV* (València, 1967, 58 pàgs.).

L'interès que oferien els documents notarials per a l'estudi de l'economia mercantil de la nostra ciutat el portà a la recerca, anàlisi i publicació d'aquelles fonts que palesaven aquests aspectes tan importants del passat de la Ciutat Comtal. Seguint els plantejaments de Capmany elaborà un treball sobre els diversos elements institucionals i pràctics que configuraven el comerç i transport marítim barceloní a l'època de Pere el Cerimoniós que amb el títol de *Documentos para el estudio de la marina barcelonesa durante el siglo XIV* publicà a la revista oficial del Col·legi («La Notaría», 80 (1945), 266-280).

El volum dels treballs d'investigació que el progressiu coneixement del fons de l'arxiu del Col·legi anava propiciant i que fins aleshores s'anaven publicant a «La Notaría» determinà Raimon Noguera a crear una revista específica que recollís precisament els estudis elaborats amb els documents notarials. Presentà el nou projecte a la Comissió de Cultura del Col·legi que aprovà la seva proposta en la sessió del dia 12 de març de 1948, ratificada posteriorment per la Junta Directiva amb data de 25 de juny següent. Aquell mateix any de 1948 sortia a la llum, sota inspiració i direcció de Raimon Noguera, el primer número de la revista «Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos» que havia de representar la primera publicació a tot el món l'objecte de la qual se cenyia en publicar treballs històrics i jurídics basats en la documentació enregistrada en els protocols notarials. Noguera desitjava que en aquell projecte s'hi engresquessin, a més dels investigadors de l'arxiu, el petit grup de notaris del Col·legi, del qual ell era l'aglutinador, interessats per

l'estudi del Notariat i de la documentació generada per la seva activitat professional. Aquest primer número palesava el caire que tindria i les col·laboracions amb què comptaria la nova publicació. Al respecte hom troba entre els seus col·laboradors les signatures, en primer lloc, del mateix Noguera, qui hi publicà un estudi sobre l'organització dels Col·legis Notarials de Barcelona durant el segle XIX (*Las actas de Deliberaciones de los Colegios de Notarios de Barcelona*, «E.H.D.A.P.», 1 (1948), 41-64) i altres cinc treballs que analitzaven aspectes de la nostra història nacional (*La leyenda de los Barones de la Fama*, «E.H.D.A.P.», 1 (1948), 204-205), de l'organització notarial catalana (*Actos de disposición de protocolos*, «E.H.D.A.P.», 1 (1948), 206-210) i de les institucions mercantils barcelonines medievals, com la referència a un document sobre constitució d'una companyia dedicada a l'obtenció del coral de 1559 (*Compañía concertada para la obtención del coral (Siglo XVI)*, «E.H.D.A.P.», 1 (1948), 214-217) i a un protest de lletra de 1447, on exposa el procediment seguit per a tal operació (*Un protesto del siglo XV*, «E.H.D.A.P.», 1 (1948), 218-220); completava la seva aportació a aquest primer número de la revista amb la informació de la trobada entre la documentació de l'arxiu d'un volum sobre el Concili de Trento, on es recollien exposicions, al·legacions i dictàmens de l'emperador Carles, del Papa i d'altres personalitats així com relacions d'incidents esdevinguts amb tal ocasió, un dels quals, referit als problemes de protocol que ocasionà l'ambaixador espanyol Diego de Mendoza, exposa i descriu (*Una cuestión de etiqueta*, «E.H.D.A.P.», 1 (1948), 211-213). Al costat de Noguera no hi mancaren les col·laboracions de Josep Maria Madurell i Marimon i de Marina Mitjà així com la de l'erudit notari vigatà Honori Garcia.

Tal com deia el seu fundador en la presentació del primer número, Noguera no volia donar a la seva revista una periodicitat ni extensió determinades sinó que la seva publicació respondria al volum i interès dels originals aplegats que en determinarien l'edició. De fet, el segon volum apareixeria al cap de dos anys i comptaria amb col·laboracions importants, a més de la seva pròpia. En efecte, el 1950 la revista enregistra treballs de Pierre Vilar (*Dans Barcelone, au XVIIIe. siècle. — Transformations économiques, élan urbain et mouvement des salaires dans le bâtiment*, «E.H.D.A.P.», 2 (1950), 7-51), de Cèsar Martinell (*La casa de Cardona y sus obras en Poblet*, «E.H.D.A.P.», 2 (1950), 53-119), dels Notaris Honori Garcia (*Notas para unos prolegómenos a la Historia del Notariado Español (Tiempos anteriores a la Reconquista)*, «E.H.D.A.P.»),

2 (1950), 121-147), Sebastià Parés (*Reminiscencias feudales en un «capbreu» del siglo XVII*, «E.H.D.A.P.», 2 (1950), 275-295) i Josep Maurí i Serra (*De una escribanía rural (Siglos XIV, XV y XVI)*, «E.H.D.A.P.», 2 (1950), 297-309). La dedicació de Noguera a l'estudi de la documentació de l'arxiu fructificava en un treball rigorós i ampli, clàssic entre els historiadors del dret civil, que publicaria en el segon número de la revista, titulat *El Precario y la «Precaria» (Notas para la historia de la Enfiteusis)*, («E.H.D.A.P.», 2 (1950), 151-274)— que representava l'ampliació de la conferència que havia donat a Madrid el 14 de maig de 1947 a l'Academia Matritense del Notariado i que s'havia publicat a l'òrgan d'aquesta institució (*De la enfiteusis a la enfiteusis*, «Anales de la Academia Matritense del Notariado» 5 (1950), 385-444).— A més d'aquest treball, Noguera, de la mateixa manera que havia fet en el primer número, en la secció de «Varia» publicava quatre breus estudis de comentari de documents conservats en els protocols de l'arxiu: un sobre un requeriment notarial a un avalador perquè, passat el termini fixat al deutor, aquest no havia fet front al deute (*Requerimiento del siglo XIII*, «E.H.D.A.P.» 2 (1950), 311-313; el segon sobre una societat barcelonina del segle XIV, ja esmentat més amunt (*Compañía mercantil y «commandas» del siglo XIV*, «E.H.D.A.P.» 2 (1950), 314-324); el tercer sobre els aspectes formals del protest d'una lletra de canvi de 1443 (*Protesto del siglo XIV (sic) de una letra «con ricsorsa»*, «E.H.D.A.P.», 2 (1950), 325-327); i finalment, uns comentaris a un recull selectiu de notes que hom podia trobar entre els protocols notariais, facilitades i transcrites per Josep Maria Madurell i Marimon, i que feien referència a esdeveniments importants ocorreguts a la ciutat de Barcelona i a temes d'abast més universal (*Notas diversas existentes en los manuales notariales*, «E.H.D.A.P.», 2 (1950), 328-337).

L'any 1955 sortia a la llum el tercer volum de la revista que no recollia cap treball de Noguera. El fundador havia aconseguit el que pretenia, és a dir, despertar l'estudi sobre la documentació notarial i el Notariat a Catalunya. Ara, aquests objectius s'havien acomplert i no era necessària la seva especial col·laboració. Noguera havia passat d'autor a promotor, i en aquest sentit havia obtingut per a aquest volum la participació del jesuïta Francesc de P. Solà, del notari Honori Garcia, de l'erudit Fèlix Duran i Cañameres i dels col·laboradors de l'arxiu Marina Mitjà i Josep Maria Madurell i Marimon.

Entre els temes d'investigació que més interessaven intel·lectualment al notari Noguera destaca el relatiu a l'organització notarial catalana, es-

pecialment centrada a Barcelona i en aquelles poblacions del nostre país que havien gaudit per diverses circumstàncies d'una organització pròpia. Una història completa i exhaustiva del Notariat català figurava entre els seus grans projectes, per bé que era conscient que tal finalitat havia de comportar prèviament molts treballs d'anàlisi que permetessin un dia l'elaboració d'aquesta gran obra de síntesi. En tot cas, ell avançà uns primers estudis que obren el camí que ha de portar a aquesta meta. Ja hem esmentat més amunt sobre aquesta temàtica l'estudi intítulat *Las actas de Deliberaciones de los Colegios de Notarios de Barcelona* («E.H.D.A.P.», 1(1948) i el treball *Actos de disposición de protocolos* («E.H.D.A.P.» 1(1948)206-210) i que havien de precedir la seva síntesi sobre el Notariat barceloní que aparegué a la introducció de l'obra *Privilegios y Ordenanzas Históricas de los Notarios de Barcelona*, que en col·laboració amb Josep Maria Madurell i Marimon representava una de les aportacions que el Col·legi Notarial de Barcelona feia a la commemoració del Centenari de la Llei del Notariat, celebrat el 1962 (*Centenario de la Ley del Notariado. Sección Cuarta. Fuentes y Bibliografía. Volumen II. Tomo I. Privilegios y Ordenanzas Históricas de los Notarios de Barcelona, recopilados por el Colegio Notarial de Barcelona, bajo la dirección de Raimundo Noguera Guzman, Notario, y José Mª Madurell Marimon, archivero y publicista*, Barcelona, 1965, 667 pàgines). En aquest estudi Noguera resumia els aspectes més importants de l'organització notarial barcelonina a través de l'anàlisi de 233 documents aportats en el volum i que abastaven cronològicament des de 1258 a 1723.

D'entre aquests aspectes relatius a l'organització notarial una de les aportacions més interessants de Noguera és la referida al segle XVIII. El Decret de Nova Planta i les disposicions que el completaren representaren per al Notariat català el trencament amb l'anterior tradició notarial medieval i al mateix temps implicaren una unificació de la vida notarial a tot Catalunya. El procés que menà a la modernització de la institució notarial no fou gens fàcil i restà ple d'incidents que els notaris saberen superar amb especial intel·ligència i encert. Una primera aproximació a aquest tema el desenvolupà Noguera amb motiu de l'homenatge que la Junta de Degans dels Col·legis Notarials d'Espanya dedicà al notari català Ramon-Mª Roca Sastre en el seu treball *Los Notarios de Barcelona en el siglo XVIII (Libro-Homenaje a Ramón Mª Roca Sastre. Volumen I*, Junta de Decanos de los Colegios Notariales, Madrid 1976, pàgs. 569-591). L'interès per aquest tema el portaria dos anys després a publicar un treball monogràfic sobre els notaris de Barcelona en el segle XVIII, on amb

minuciositat exposava la situació notarial a l'esmentada ciutat abans de la desfeta de 1714, l'existència dels dos Col·legis de Notaris, els Reials i els de la Ciutat, la participació dels dos Col·legis en la defensa de la ciutat durant el setge de les tropes de Felip V, les disposicions que afectaren els Col·legis arran del Decret de Nova Planta i normativa posterior, les traves imposades a la seva pròpia organització i els aspectes relatius a la formació dels fedataris i a la redacció dels instruments (*Los Notarios de Barcelona en el siglo XVIII*, Colegio Notarial de Barcelona, «Anejos de «Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos», 1, Barcelona, 1978, 226 pàgines).

Raimon Noguera no concentrà la seva activitat investigadora només en la recerca i publicació dels treballs que hem esmentat. La seva preparació intel·lectual motivà que sovint fos requerit a pronunciar conferències sobre la temàtica dels seus estudis, conferències que algunes vegades representaven un veritable treball de recerca sobre documentació inèdita. D'aquesta activitat destaquen les conferències donades a l'«Academia Matritense del Notariado», on el 14 de maig de 1947 presentava el seu estudi ja esmentat *De la enfiteusis a la enfiteusis* i el 9 de març de 1978 hi exposava la tècnica notarial catalana de la redacció dels instruments notarials amb la dissertació que portava per títol *La doble redacción de los antiguos documentos notariales de Cataluña*, que després fou publicada per aquesta institució a l'Homenatge del notari Rafael Núñez Lagos (*La doble redacción de los antiguos documentos notariales de Cataluña*, «Anales de la Acaemia Matritense del Notariado», 22 (1978), 335-336). El mes de març de 1984, amb motiu d'unes jornades de col·laboració entre Suïssa i Catalunya, Noguera hi participava amb una conferència donada a Zurich sobre la gènesi i importància del Llibre del Consolat de Mar, una de les aportacions més destacables dels Països Catalans a la cultura universal, i de la qual en publicaria un resum a l'homenatge al notari Joan B. Vallet de Goytisoló (*El Libro del Consulado del Mar*, en *Homenaje a Juan Berchmans Vallet de Goytisoló. Volumen I*, Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España— Consejo General del Notariado, Madrid, 1988, pàgs. 527-540).

Al costat d'aquesta producció jurídico-històrica del notari Noguera hom no pot descurar en el nostre personatge la vessant eminentment jurídica de la seva producció literària. Al respecte destaca especialment la seva crítica a la Llei sobre inscripció, divisió i redempció de Censos, de 31 de desembre de 1945, on a la vista de la seva experiència i de la tradició catalana sobre l'emfiteusi presenta una sèrie ben fundada de dificul-

tats sobre la interpretació i aplicació d'algunes normes del seu articulat (*Exégesis parcial de la Ley de Censos*, «La Notaría» 82 (1947), 119-154).

El notari Raimon Noguera no ha cenyit la seva activitat en aquests aspectes que breument hem resumit i que representen una aportació personal considerable al món de la història jurídic-institucional del nostre país. Noguera ha estat d'una manera molt especial inspirador, promotor i impulsor de treballs i estudis sobre aquelles institucions i fets, directament o indirecta relacionats amb el notari o la documentació notarial, dels quals sovint ell havia estat un capdavanter en el seu estudi. He esmentat més amunt l'interès que sabé fer despertar en Pierre Vilar en la utilització de les fonts notariales per a l'estudi dels salaris en la construcció a la Barcelona del segle XVIII. A aquest nom s'hi afegeixen els de Jaume Vicens i Vives —a qui Noguera propicià l'elaboració de la seva obra *«El Gran sindicato remensa»*, basada principalment en documentació conservada a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona i que havia d'obtenir el Premi Antoni Par de 1951, atorgat pel Col·legi de Notaris—, de Josep Maria Madurell i Marimon, de Maria-Teresa Ferrer i Mallol, d'Arcadi Garcia, de Germà Colon, etc. Dins aquest apartat de promoció d'estudis destaquen dues vessants ben definides, una referida a les institucions mercantils barcelonines, i l'altra a les col·leccions jurídiques. Quant a la primera cal remarcar el seu interès perquè fossin elaborats treballs exhaustius sobre les comandes comercials, les assegurances i les societats mercantils de la Barcelona medieval. Noguera pogué veure realitzats aquests tres projectes gràcies a l'esforç de Josep Mª Madurell i Arcadi Garcia, autors de sengles obres sobre les comandes, publicada l'any 1973 (José Mª MADURELL MARIMON / Arcadi GARCIA SANZ *Comandas comerciales barcelonenses de la Baja Edad Media*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales», 4, Departamento de Estudios Medievales/Colegio Notarial de Barcelona, Barcelona, 1973), i les societats, aquesta darrera editada l'any 1986 per la Fundació que ell havia creat (Arcadi GARCIA I SANZ / Josep Mª MADURELL I MARIMON, *Societats mercantils medievals a Barcelona*, Fundació Noguera, «Textos i Documents», 11 i 12, Barcelona, 1986), i també, quant a les assegurances, mercès a la dedicació investigadora de l'esmentat Arcadi Garcia i de Maria-Teresa Ferrer. El seu estudi va merèixer el I Premi Ferran Armengol i Tubau, de l'any 1976, atorgat per l'Institut d'Estudis Catalans, contribuint a la seva publicació el Fons Noguera de l'esmentada institució (Arcadi GARCIA I SANZ / Maria-Teresa FERRER I MALLOL, *Assegurances i canvis marítims medievals a Barcelona*, I.E.C., Barcelona 1983, 2 volums). En els dos primers treballs Noguera hi feia la

presentació, mentre que en aquest darrer rebia de l'Institut d'Estudis Catalans la responsabilitat de l'edició. Noguera tingué també un extraordinari interès en impulsar la publicació de codis jurídics medievals catalans que, realitzada amb un aparat crític exhaustiu, suposés una *edició definitiva* de tals col·leccions jurídiques. Amb quin afecte i il·lusió veié l'aparició, precisament dins les publicacions de la seva Fundació, de l'edició crítica del *Llibre del Consolat de Mar*, a cura d'Arcadi Garcia i de Germà Colon (*Llibre del Consolat de Mar, Volums I i II. Edició del Text de la Real de Mallorca*, a cura de Germà COLON, Fundació Noguera - Fundació Vives Casajuana, Barcelona, 1981-1982; *Volum III.1. Estudi jurídic; Volum III.2. Diplomataris*, a cura d'Arcadi GARCIA, Barcelona, 1984; i *Volum IV. Estudi filològic i índexs*, a cura de Germà COLON i Arcadi GARCIA, amb la col·laboració de Beatrice SCHMID, Barcelona, 1987). Pocs dies abans de morir preguntava encara amb singular interès la situació en què es trobava l'edició crítica del *Llibre de les Costums de Tortosa*, impulsada per la Fundació Noguera i que ben aviat sortirà a la llum.

Hereva i continuadora dels projectes i objectius de recerca i investigació jurídic-històrica i notarial de Raimon Noguera n'és avui la Fundació que porta el seu nom i que ell creà l'any 1976 per a promoure i impulsar els treballs i estudis elaborats amb la documentació notarial i a l'entorn de la figura del notari. Des d'aleshores ençà, i molt especialment a partir de 1980, Noguera dedicava bona part de la seva activitat a la Fundació, per a la continuació de les tasques de la qual sabé engrescar voluntats d'amics i col·laboradors que han assumit plenament les seves idees i propòsits. Noguera dissenyà minuciosament el programa d'activitats que havia de dur a terme la Fundació i que abasten aquests aspectes:

- 1.— Confecció dels Inventaris dels arxius de protocols i la seva edició;
- 2.— Transcripció sistemàtica de protocols notariais antics i la seva publicació;
- 3.— Elaboració d'estudis sobre l'organització notarial a Catalunya;
- 4.— Edició sistemàtica de la producció intel·lectual del notari en els seus aspectes jurídics, històrics i literaris;
- 5.— Edició crítica de col·leccions jurídiques;
- i 6.— Promoció de treballs elaborats amb les fonts notariais.

Raimon Noguera ha pogut veure en vida la concreció de bona part d'aquest ambiciós programa i que s'ha materialitzat en les diverses publicacions dutes a terme per la Fundació. Deu arxius de districte notarial disposen ja del catàleg dels seus protocols publicat (Vilafranca del Penedès, Lleida, Tremp, Puigcerdà, Terrassa, Sabadell, Solsona, Cervera, Vic

i Valls) i d'altres sortiran properament (Montblanc, Balaguer, Vilanova i la Geltrú, Mataró, etc.). És a la impremta per a l'edició un dels protocols més antics conservats a l'arxiu del Col·legi de Barcelona i s'està preparant la publicació d'altres quatre. S'ha fet l'edició crítica del Llibre del Consolat de Mar i de les Col·leccions de costums de Girona; i, així mateix, s'ha publicat un text català del segle XIII dels Usatges tot fixant-ne l'orde originari del text llatí; i està a la impremta l'edició crítica de les Costums de Tortosa. A tota aquesta tasca, densa i important, cal afegir encara la publicació de fonts documentals, d'inventaris de pergamins notariais, d'estudis sobre l'organització notarial a Catalunya i del dietari particular del notari barceloní Jacme Safont, d'imminent aparició.

Aquesta breu anàlisi de la personalitat de Raimon Noguera palesa la gran dimensió intel·lectual d'aquest patrici barceloní que havia fet del Notariat la seva professió, però que, al mateix temps, amb capacitat, intel·ligència, rigor i mètode, s'endinsà en el món de la recerca històrica, tot impulsant l'obertura i la utilització de la documentació notarial, conscient de la seva importància per al coneixement profund de l'home i de la societat.